

EKOTURISTIK MARSHRUTLAR VA ULARNI ISHLAB CHIQISH USULLARI

Elyorjon G‘ayratovich Mahkamov

Farg‘ona davlat universiteti geografiya kafedrasida tayanch doktoranti

Dilafroz Baxromjon qizi Karimqulova

Farg‘ona davlat universiteti geografiya mutaxassisligi magistranti

ANNOTATSIYA

Muallif maqolada turizmni rivojlantirishda turistik marshrutlarni ishlab chiqish, turistik marshrutni o‘tkazish, ularni tashkil qilish va marshrutda belgilangan tadbirlar qayd qilish kabi masalalarning ahamiyatli jihatlariga batafsil to‘xtalib o‘tgan.

Kalit so‘zlar: turistik marshrutlar, tabiiy sharoit, ekzotika, turistik marshrut texnologik xaritasi, ekskursiya, turistik xizmatlar.

ABSTRACT

The author examines in detail important aspects of tourism development, such as the development of tourist routes, the organization of tourist routes, their organization and accounting for activities along the route.

Keywords: tourist routes, natural conditions, exotic, technological map of tourist routes, excursions, tourist services.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasining landshaftlari ham boy madaniy va tarixiy merosning integral qismidir. Ushbu merosning reprezentativ obyektlari va komponentlari albatta saqlanishi zarur. Bu boradagi istiqbolli yo‘nalishlardan biri ekoturizm hisoblanadi. Kishilarni tabiiy muhitga sayohatlari yoki ularning doimiy yashash joylaridan muayyan muddatga dam olish, sport bilan shug‘ullanish, sog‘lig‘ini tiklash, mahrifiy-mahnaviy tadbirlarni olib borish maqsadida muayyan hududlarga qiladigan sayohatlari ekoturizm sifatida baxolangan. Ekoturistik marshrutlarini ishlab chiqishda turist va sayohlarning hayoti xavfsizligini tahminlash birinchi vazifa sifatida belgilanadi. Bu borada marshrut rahbari belgilangan tartibda yo‘riqnoma ishlab chiqadi. Marshrutdagi eng mahsulli xizmatlar bu – transport

xizmatlari hisoblanadi. Turistik marshrutga transport turlari marshrut yoʻnalishi, ekskursiya turi, yoʻlining holati (avtomagistral, tosh yoʻl, shosse, mahalliy yoʻl va hakoza) boʻyicha tanlanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Agar turistlar palatkalarda tunaydigan boʻlsa, albatda yigʻma karovatlar, yigʻma stol-stullar, toza choyshablar tayyorlanishi lozim boʻladi. Palatkalarni joylashtirishda iloji boricha ochiq sayhonlik, yoki oʻtloqzorlar tanlanishi maqsadga muvofiq. Qalin oʻsuvchi oʻtzor, pichanzorlarda hashorotlar koʻp boʻlganligidan bunday joylarda ilon, chayon, qoraqurt, falanga, ari kabi chaquvchi hashorotlar turistlarning hayotga xavf solishi mumkin. Turistik marshrutda yoz oylari dalada tunashni hohlovchi turistlarga maxsus koʻrpachalar berilishi lozim. Bu usulda tunash ekspeditsiya usuli ham deyiladi. Bunday sharoitda maxsus koʻrpachalarda mashinalar bortida, balandliklarda bemaolol tunash mumkin.

Shuningdek, turistlarni ovqatlantirishda jiddiy ehtiyot choralarini koʻrish talab qilinadi. Mavsumlarda turistlarni ovqatlantirishda dastlab may-iyun oylarida pishib yetiladigan mevalar (qulupnay, gilos, olma, anjir, tut)ni dasturxoniga tortishda mehyordan oshirmaslik. Yoz mavsumida haroratni yuqori boʻlishi ichimlik suvi bilan bogʻliq muammolarni (meyoridan ortiq istemol qilishdan saqlanish) keltirib chiqarishi mumkin. Turistlarni milliy taomlarimiz bilan ovqatlantirishda ham ehtiyotlik choralarini koʻrish lozim boʻladi (2-3 xil ovqat tayoyrlash, yogʻli ovqatlar berish va hakoza). Turizm marshrutlaridagi ekskursiyalarda turistlarning hayotiga xavf soluvchi vaziyatlar transport, dam olish, sayrlarda va ovqatlanish xizmatlarida ham yuz berishi mumkin. Chunki, marshrut davomida sayoyhlariga rejada belgilangan barcha xizmatlar koʻrsatiladi. Ayniqsa ekoturizm marshrutlaridagi (togʻlarda, suv havzalarida, daralardagi soʻqmoqlarda, ekologik inqirozli hududlarda va hakoza) ekskursiyalarda harakatlanishdagi xavfsizlik oldindan tahminlanishi zarur.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Turistik marshrutlar mavzuli, majmual va kartografik usullar asosida amalga oshiriladi va tayyorgarlik (marshrut hujjatlarini tayyorlash); marshrutda yurish va marshrutning tugashi bosqichlariga boʻlinadi. Tayyorgarlik bosqichida marshrut yoʻlini oʻrganib chiqish, ekskursiya va xizmatlar koʻrsatish dasturlari tuziladi. Soʻngida turistlarga xizmatlar koʻrsatish hujjatlari rasmiylashtiriladi. Marshrutni

amalga oshirish bosqichida marshrutga chiqish (boshlash, yo'lga chiqish), ekskursiyalar, uchrashuvlar, dam olish va boshqa tadbirlarni marshrut dasturi asosida o'tkazish, marshrutdan qaytish hamda turistlarning fikri, tahsurotlari, taklifi va taqrizlarini to'plash, tahlil qilish jarayoni amalga oshiriladi.

Yakunlovchi bosqichda marshrut o'tkazilganligi haqida hisobot tayyorlanadi. Marshrut davomida yuz bergan kutilmagan muammolar tahlil qilinadi hamda tavsiyalar asosida qo'shimchalar kirishga kelishib olinadi. Turistik marshrutni o'tkazishni amalda tashkil qilish va o'tkazish ishlari, marshrutda belgilangan tadbirlar «marshrut hujjatlarida» qayd qilinishi lozim. Bu hujjatlar quyidagilardan iborat bo'ladi:

- turistik marshrutni o'tkazish haqida hujjat (ruxsatnoma, xarita va boshq.);
- turistik marshrutda turistlarga xizmat qiluvchilar haqida hujjatlar (haydovchi, tarjimon, oziq-ovqat bilan tahminlovchilar, yuklarni ko'taruvchi, axborotchi, boshlovchi va boshqalar);
- hisobot uchun hujjatlar va turistik marshrutning texnologik xaritasi;
- turistga beriladigan yo'llanma (axborotlanganlik varaqasi mahlumotlar - axborotlanganlik tamoyili bo'yicha) va marshrutning sxemasi.

Turistik marshrutni o'tkazish og'zaki va amaliy metodlar asosida tashkillanadi. Turistik marshrutni o'tkazishdagi og'zaki metodika bo'yicha dastlab turistlar bilan uchrashuv tashkil (turfirma yoki marshrut rahbari) qilinadi. Marshrut davomida marshrut rahbari quyidagi metodik-yo'l axborotlarini berish usullaridan foydalanadi: ehlonlar, tushuntirishlar, xabarlar, mahlumotlar va suhbatlar. Turistik marshrutni o'tkazishda amaliy metodida axborotlar qisqa, mazmunli, maqsadli, qiziqarli bo'lishi marshrut rahbaridan o'z ishi bo'yicha usta bilimdon, yetuk mutaxassis bo'lishligini talab qiladi.

XULOSA

Ekoturistik marshrutlar ishlab chiqishda dastlabki talab marshrutdagi jozibadorlik, turistlarning diqqatini tortadigan va qiziqtiradigan turistik obyektlar hisoblanadi. Marshrut ishlab chiqilgandan keyin ham ushbu tur haqida imkon darajasida rangli bukletlar ishlab chiqishga ehtibor beriladi. Aslida ham har qanday turning jozibadorligi, qiziqarli ekanligi haqida ana shu bukletlar dastlabki turizm bozoriga chiqariladigan reklama mashuloti ham hisoblanadi.

REFERENCES

1. Abduvaliev H. A. Geogra'hical trends of the ethnoecological researches //Uzbekiston va Rossiyada geografiya fani: umumiy muammolar, hamkorlik salohiyati va istiqboli. – 2019. – S. 14-17.
2. Maxkamov E. G. Rekreatsiya va turizmni tashkil etishda tabiiy sharoitni baholashning nazariy jihatlari //GEOGRAFIYA: PRIRODA I OBO‘ESTVO. – 2020. – T. 1. – №. 4.